

3 minutter (max 20 min. på Egge Rotary klubb 23 november 2023)

MITT XYLOTEK

Hva er et Xylotek?

Jeg jobbet et par år som «ekspert» i Morogoro på Faculty of forestry på Universitetet i Tanzania.

Mitt undervisningsfag var landmåling og tekniske fag, men der var det også nødvendig å kunne litt om de forskjellige treslagene i landet. Jeg kunne svært få treslag i Tanzania. Men jeg trengte en måte å lære flere enn de 20-30 treslagene i Norge som jeg kunne allerede. Det var ikke noen hjelp i bare å lese om de lokale trærne i en bok eller høre på en forelesning.

Skogøkolog Johan Kielland Lund hadde ekskursjoner med studenter savanneskogen nær i Morogoro, og jeg spurte om å få være med noen ganger. Måten å lære på var ved å bruke flere sanser, syn, lukt, armer og hender, voksested, treets voksested og vedens egenskaper. Det var starten. Sag og øks /samekniv.

Jeg begynte å samle treklosser av de treslagene som jeg lærte navnet på. Saget biter av stokker eller greiner, og laget klosser på 10 x 6 x1 cm.

Med jobber i Honduras, Tanzania, Botswana, Kosovo, og faglige reiser i en del andre land i Afrika og Latin-Amerika, har det også vært nødvendig å kunne flere treslag enn de norske.

Etter hvert ble det nødvendig å lage en liste over de forskjellige treslagene, samlingen vokste. Den vokste fordi jeg lærte av det og det var en artig hobby.

Når en trekloss av en eller annen art er grovkappet i skogen, må jeg ta av all bark og så forsøke å tørke den sakte eller å fryse ned hvis det er mulig. Treklossene må tørkes sakte så de ikke sprekker, men også hindre at fukt bidrar til endring av fargene eller gir soppskader i veden. Mikrobølgeovn har vist seg å være veldig bra til tørking fordi det går raskt og klossen varmes helt igjennom. Men det er ikke alltid at det er tilgjengelig.

Med få unntak har treklossene mine dimensjonen ca. 10 x 6 x 1 cm. Tørket, pusset og lakkert på tre sider og ubehandlet på de andre tre sidene. I noen tilfeller er treklossene litt mindre enn dette. Alle er identifisert med vitenskapelig plantefamilie, vitenskapelig artsnavn (to ord), lokal(e) navn, voksested/finnested og årstall. Læringen ligger i å bearbeide hver kloss og finne fram til riktig informasjon på hver.

Jeg har nå ca 400 arter treslag i min samling. I verden 50-70 tusen arter. Alle mine har jeg funnet selv ute eller i noen tilfeller fått fra sagbruk og snekkerverksteder hvor jeg har klart å identifisere arten. Lokale navn er omtrent umulige å bruke. De kan skifte fra sted til sted og det kan gis feil informasjon om det riktige lokalnavn. Bare vitenskapelige artsnavn er noenlunde entydige.

For noen arter har jeg to klosser når det har vært mulig, tatt som radialsnitt og tangensialsnitt. Jeg forsøker alltid å få med både yteved (levende ved) og kjerneved (død ved)

Jeg er ikke interessert i å kjøpe forskjellige treslagprøver fra inn- eller utlandet, selv om det noen ganger er mulig. Min motivasjon er å lære om de treslagene jeg har sett eller vært i kontakt med på noen måte. Det er ikke noe mål i seg selv å ha et stort antall. Jeg mangler fortsatt noen få norske treslag. I hagesentre er finnes det salg av mange treslag, de fleste utenlandske, som er framkommet med krysnings og blitt til underarter. Dette er ikke noe jeg interesserer meg for.

Alle treklossene mine er satt opp som *bøker* i ei spesiallaget hylle hjemme. Trær i samme botaniske familie er skilt fra andre familier, med klosser av norsk tre, hvor det aktuelle vitenskapelige familienavnet er skrevet. På alle treklossene står vitenskapelig navn på «ryggen» slik at et er enkelt å finne fram i hylla. I tillegg til klosser av trær har jeg også noen klosser av palmer. Palmer er botanisk sett ikke trær, men en egen gruppe av vekster.

Alle treklossene er nå registrert i et eget register på PC . Alle data som er skrevet på klossen står også i registret.

Vise fram

Ca 10 klosser og ca 2 -3 familieklosser med påskrift

FA. MYRCINACEAE, cephalosphaera usambarensismtambara.

SALICACEAE (seljefamililen, salix alba 3 x, salix caprea, salix canariensis, salix fragilis, salix daphnoides, populus nigra, populus nigra, vierart 2 x, populus trichocarpa.

TAMARICACEAE. tamarindus canariensis. 2x, CAPPARACEAE. boschia albitrunca, boschia cariaceae.

Kuriositeter:

Blackwood. Fabaceae, dalbergia melanoxylon. . Tung og svart kjerneved.

Densitet 1,4 g/cm³

Balsa. Bombaceae, ochroma lagopus. Lys og lett ved

Densitet 0,3 g/cm³

I alt 23 klosser, av de er 4 stk skiller for plantefamilie.

Samekniv og campingsag som er gode redskap for å grovtilpasse en kloss av et nytt treslag som er funnet et eller annet sted.

To tre bøker om trær som jeg har brukt til identifisering noen steder. Bøker bør ikke være for gamle, det kan gi utdatert informasjon.

Historia om boka jeg kjøpte i Chile med hjelp av en lokal bokhandler.